

Hekkende sjøfugl i Rogaland 2008

**Fylkesmannen i Rogaland
Miljøvernavdelingen**

Stavanger 5. september 2008

Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernavdelingen
Pb 59
4001 STAVANGER

Tittel: Hekkende sjøfugl i Rogaland 2008

Dato: 5. september 2008

Sammendrag:

Rapporten oppsummerer en totaltelling av hekkende sjøfugl i fylkets sjøfuglreservat for sesongen 2008. I forhold til registreringene i 2005/2006 viser resultatene fortsatt negative utviklingstrekk for et flertall av måkeartene, mens veksten i skarvbestanden fortsetter. Bestanden av hekkende havhest har blitt redusert. Teistbestanden er stabil, mens alke, lomvi og lunde har lave tall. Tyvjo er ikke registrert som hekkefugl i reservatene i 2008, og det finnes nå kun ett eller to hekkende par igjen i fylket.

Dette er en forlengelse av de samme trendene som man har sett siden slutten på 1990-tallet, dvs synkende hekkebestand av terner og samtlige måkearter. Antall par med hekkende fiskemåke i reservatene er redusert med 92% siden 1977, og det er grunn til å frykte at arten kan vil som hekkefugl i skjærgården. Bestanden av gråmåke virker imidlertid til å ha stabilisert seg. For artene toppskarv og storskarv fortsetter bestandsveksten, og bestanden av toppskarv er rekordstor. Det hekker lite alkefugl i Rogaland, men bestanden av teist virker til å være stabil. For artene alke og lomvi er det kun fragment igjen av tidligere store hekkebestander som forsvant omkring 1950. Det er registrert to kolonier med omlag 15 par hekkende lomvi i hver koloni på Spannholmane (Utsira kommune) og Kjør (Sola kommune). Lundefuglen står i fare for å gå ut som hekkefugl i Rogaland, og i 2008 er det kun funnet to reir av arten. Ærfuglbestanden i fylket er stor, men virker til å ha en lav ungeproduksjon de seinere år.

Det er ikke gjennomført systematisk registrering av ungeproduksjon, og her har man kun skjønsmessige inntrykk. Imidlertid er det indikasjoner på at det har vært noe mer mat tilgjengelig i 2008 enn de fem forutgående årene for hekkende terner i enkelte områder, men tobisen er fraværende som byttedyr.

I flere av de ytre områdene virker det fortsatt til å være mye ikkehekkende stormåker. Mye indikerer at matmangel er viktig faktor i den dramatiske bestandsnedgangen. Når fuglene har dårlig mattilgang er de enda mer sårbare overfor forstyrrelse fra mennesker og rovdyr som mink.

Det er fortsatt et stort press på arealene i skjærgården. Flere områder som tidligere var viktige hekkeplasser er forsvunnet på grunn av arealinngrep, gjengroing og småbåtferdsel. Det er derfor svært viktig at man unngår å gå i land på holmer med hekkende sjøfugl og respekterer ferdselsforbud i sjøfuglreservatene.

Registreringene er finansiert av Direktoratet for naturforvaltning og Statens Naturoppsyn. Feltarbeidet er gjennomført av frivillig personell fra NOF Rogaland, Karmøy Ringmerkingsgruppe, samt engasjert personell fra Statens Naturoppsyn og Fylkesmannen i Rogaland. Det er Fylkesmannen i Rogaland som har organisert arbeidet, og foreliggende rapport er skrevet av Vegard Ankarstrand Larsen.

1 Innledning

Hekkende sjøfugl i Rogaland har vært mer eller mindre systematisk overvåket de siste 30 årene. Fylket er i liten grad dekket av Det nasjonale overvåkingsprogrammet for sjøfugl (gjennomføres av Norsk institutt for naturforskning), hvor kun toppskarvbestanden på Kjør er inkludert. Imidlertid er det gjennomført regelmessige registreringer av hekkende sjøfugl i regi av Fylkesmannens miljøvernavdeling.

De seinere tiårene har man sett store endringer i hekkebestandene for sjøfuglartene i Norge. Bestanden av noen enkeltarter er voksende, mens et flertall av artene har hatt negativ bestandsutvikling over lang tid, og for enkelte av disse er bestandsnedgangen svært kritisk. Foreliggende rapport oppsummerer årets registrering av hekkende sjøfugl i sjøfuglreservat i Rogaland, og belyser bestandsutviklingen for de enkelte arter både fylkesvis og regionvis. Rapporten bygger på Fylkesmannen i Rogaland sin sjøfugldatabase, oppsummert en egen rapport *Larsen, V. A. 2006, Hekkende sjøfugl i Rogaland 1978-2005/2006 – en gjennomgang av sjøfuglreservatene. AMBIO Miljørådgivning AS.*

Årets registreringer er finansiert av Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmannen i Rogaland. Feltarbeidet er gjennomført av frivillig personell fra NOF Rogaland, Karmøy Ringmerkingsgruppe, samt engasjert personell fra Statens Naturoppsyn og Fylkesmannen i Rogaland. Det er Fylkesmannen i Rogaland har organisert arbeidet.

Det må igjen rettes en stor takk til Aanen Munkebjerg som opprettet Fylkesmannens sjøfugldatabase ved å samle inn og systematisere registreringer fra 1968 og frem til 1995. Uten denne massive innsatsen hadde fylket kun hatt en svært mangelfull oversikt. Videre ville denne oversikten aldri vært mulig uten en massiv innsats i registreringsarbeidet fra frivillig mannskap over hele fylket gjennom en årrekke. De frivillige mannskapene har i all hovedsak utgangspunkt i det ornitologiske miljøet, og har gjennomført og gjennomfører fortsatt et omfattende registreringsarbeid på idealistisk grunnlag.

2 Metode:

Årets registreringer er gjennomført som tidligere, og konsentrerer seg mot hekkende sjøfugl i sjøfuglreservat og andre verneområder i sjø. Feltarbeidet er gjennomført etter en egen fylkesvis registreringsmanual (Larsen 2006), og er i stor grad sammenfallende med nasjonale føringer for registrering av hekkende sjøfugl.

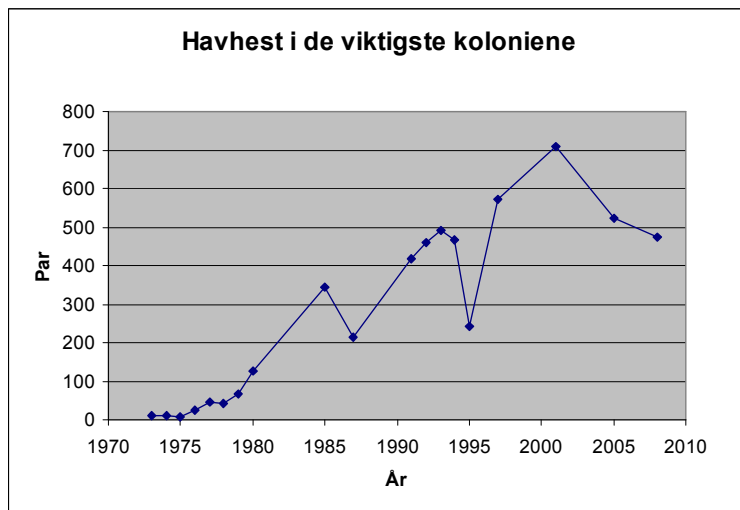
Resultatene fra årets registreringer er sammenholdt med tidligere fylkesvise registreringer (oppsummert i Larsen 2006). Det er ikke gjennomført systematisk overvåking av hekkesuksess og ungeoverlevelse, men det er gjort enkelte spredte observasjoner som er forsøkt sammenfattet i rapporten. Resultatene fra årets registrering er presentert både regionvis og artsvis samlet for hele fylket. I enkelte tilfeller er enkelte områder vist som eksempel.

3 Resultat:

Resultatene av årets hekkefuglregistrering viser langt på vei de samme utviklingstrekkene som i 2005/2006. Det er negative utviklingstrekk for et flertall av måkeartene, mens veksten i skarvbestanden fortsetter. Havhestbestanden har blitt redusert. Teistbestanden er stabil, mens alke og lunde har lave tall. Antall par med hekkende lomvi har økt (30 par i alt), og arten er funnet for første gang hekkende på Kjør.

Havhest

Havhesten ble første gang registrert på hekkende i fylket i 1968 på Spannholmane (Utsira kommune), og har siden hatt en stor vekst i hekkebestanden frem til år 2000. Etter år 2000 har bestanden gått noe tilbake (figur 3.1). De største koloniene av arten finner man på Ferkingstadøyene og Urter (Karmøy kommune), Kjør (Sola kommune) og Fökksteinane i Sokndal kommune. Samlet bestandsstørrelse i fylket for alle reservat i 2008 er 501 par.

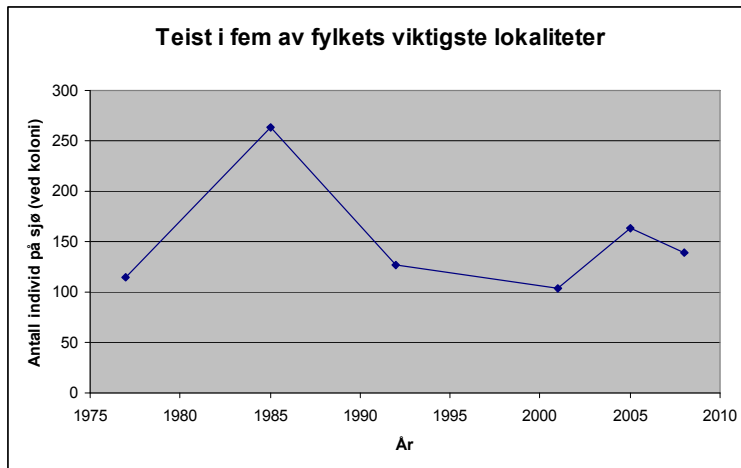
Figur 3.1: Figuren viser hekkebestanden av havhest i sjøfuglreservatene Fökksteinane, Kjør, Ferkingstadøyane og Urter. Den samlede hekkebestanden i fylket er noe større, se tekst.

Alkefugl

I fylket hekker det både alke, teist, lunde og lomvi. Teist er den alkefuglen som dominerer i fylket, for de resterende artene er det kun mindre hekkebestander.

Teist:

For 2008 ble det registrert i alt 284 individ med teist på sjøen utenfor koloniene, dette er registreringsmetodikken for arten. Samlet hekkebestand av teist fylket vurderes til å være i størrelsen 150-200 par.

Figur 3.2: Figuren viser teist som er registrert på Kjør, Håstein, Higlane, Vignesholmane og Ferkingstadholmane i perioden 1977-2008.

Bestanden i fylket virker til å være rimelig stabil (figur 3.2). Det store antall fugl i 1985 skyldes en enkeltobservasjon på Kjør med 199 individ, og dette kan være en tilfeldighet.

Lomvi:

Denne alkefuglen har tradisjonelt kun hekket sparsomt Spannholmane (Utsira kommune), og i perioden 1977-2005 er det årlig registrert omlag 10 rugende par på lokaliteten. I år er det derimot registrert 17 rugende par på Spannholmane og omlag 15 rugende par på Kjør. Dette er første registrerte hekking av lomvi på Kjør i overvåkingsperioden.

Alke:

Det har tradisjonelt hekket 10-15 par med alke på Spannholmane (Utsira kommune) og sporadisk hekking på Kjør. I 2008 ble det registrert 10 par hekkende på Spannholmane, 5 par på Kjør og ett pr på Higlane (Kvitsøy). Dette indikerer at alkebestanden har en viss ekspansjon, men den er fortsatt svært liten.

Lunde:

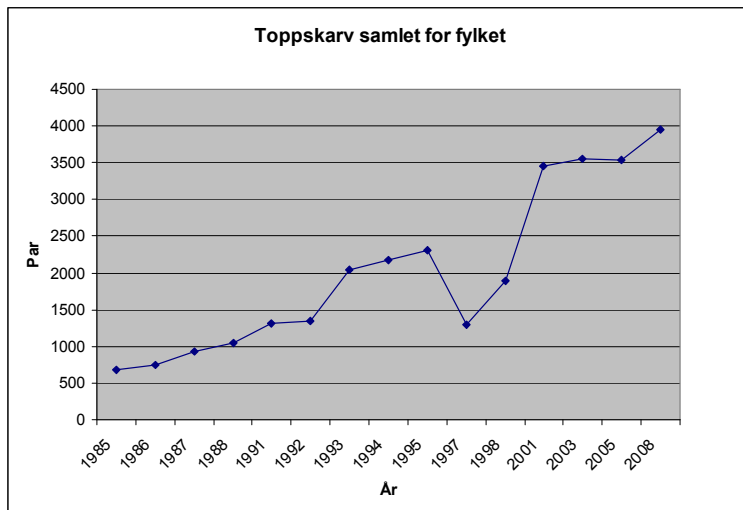
I år er det kun funnet to reir av hekkende lundefugl i Rogaland, disse ble funnet på Ferkingstadøyane. Det er ikke registrert hekkende lunde på Ferkingstadøyane tidligere. Tidligere har Spannholmane og Kjør hatt tildels store kolonier med lundefugl, men på Kjør er det ikke funnet reir av arten siden 1987 og på Spannholmane er det ikke registrert hekking etter 2003. Det er derfor grunn til å anta at bestanden er i ferd med å forsvinne fra Rogaland.

Skarv

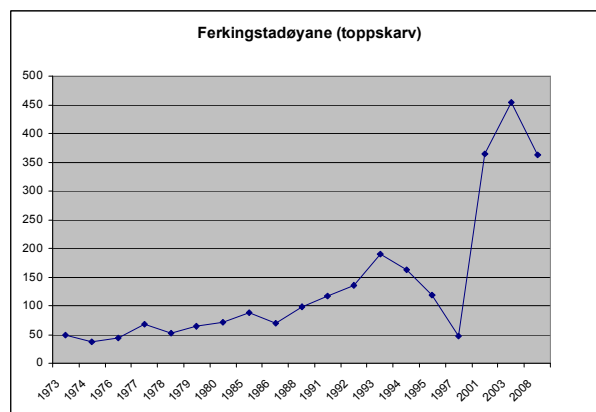
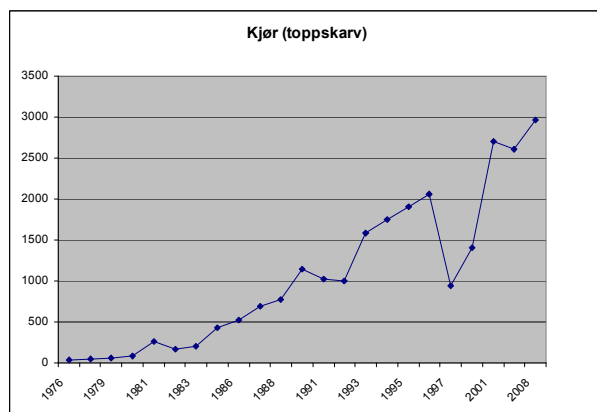
Toppskarv øker fortsatt i antall og hekkelokaliteter. Tilsvarende gjelder også storskarv, men i et langt mindre antall.

Toppskarv:

Bestanden av toppskarv antas nå å være mellom 4000 og 5000 par, samtidig som man finner arten på stadig nye lokaliteter i den ytre skjærgård. Etter mer enn 30 år med voksende bestandsstørrelse er det ingen ting som indikerer at bestandsveksten skal bremse opp.

Figur 3.3: Figuren viser samlet toppskavbestand på Ferkingstadøyane, Raunen, Kjør, Spannholmane og Urter.

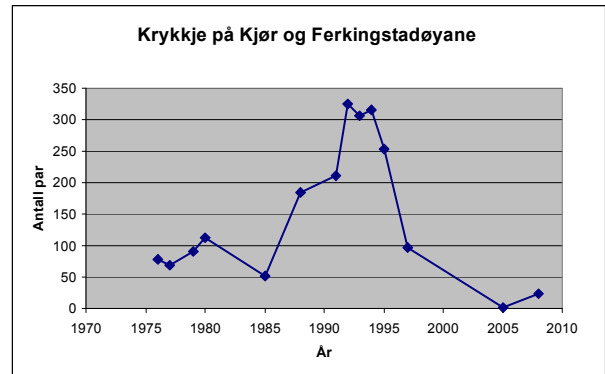
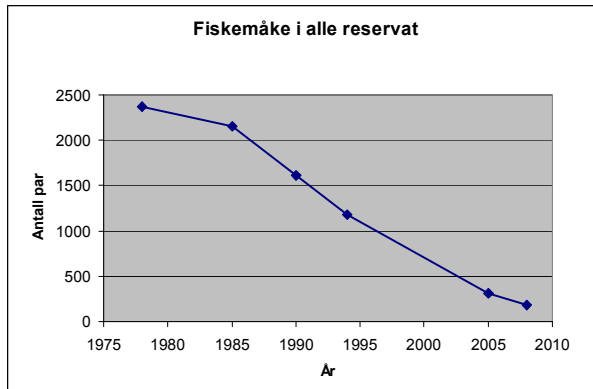
Figur 3.4: Figurene viser toppskarvbestanden på to lokaliteter, Kjør og Ferkingstadøyane.

Storskarven:

Storskarv ekspanderer og øker i antall. Det er registrert to kolonier ved sjøen, og dette er på Raunen (Hå kommune) (210 reir) og Flatarova (Bokn kommune) (omtrent 145 reir). I tillegg finnes det enkelte kolonier i ferskvann.

Måker

Årets registrering i sjøfuglreservatene indikerer at hekkebestanden av gråmåke har stabilisert seg, mens de resterende artene fiskemåke, krykkje, sildemåke og svartbak viser en negativ bestandsutvikling.

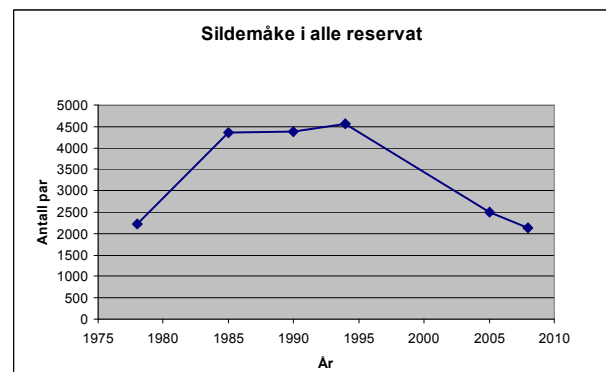
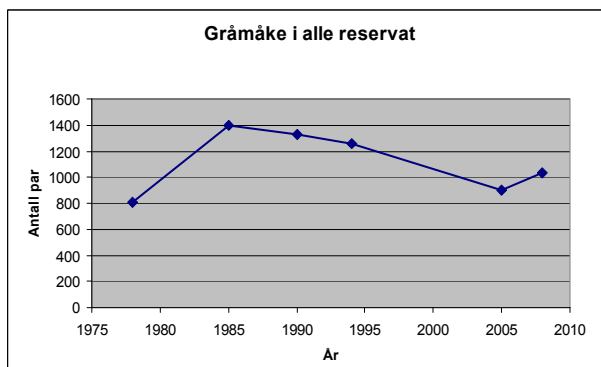
Figur 3.5: Figuren viser bestandsutviklingen for fiskemåke (samlet for alle reservat) og krykkje på Kjør og Ferkingstadøyane.

Fiskemåke:

Fiskemåke har hatt en konstant bestandsnedgang gjennom i hele overvåkingsperioden (figur 3.5). Fra de første totaltellingene i fylket i 1978 (2370 par) og frem til 2008 (180 par) har arten blitt redusert med 92%. En tilsvarende tendens er observert også på andre tradisjonelle hekkeplasser for fiskemåke i skjærgården (FM Rogaland sjøfugldatabase), og det er nå stor grunn til å anta at arten kan forsvinne som hekkefugl i skjærgården.

Krykkje:

Krykkje er en annen art som har hatt en svært negativ bestandsutvikling etter 1990 (figur 3.5), men som figuren viser har arten har også hatt en variabel bestandsutvikling tidligere. Arten hekker på enkelte lokaliteter utenom sjøfuglreservatene, men tyngdepunktet for arten har tidligere vært i reservatene. Uansett er bestandsstørrelsen på et svært lavt nivå i forhold til tidligere.

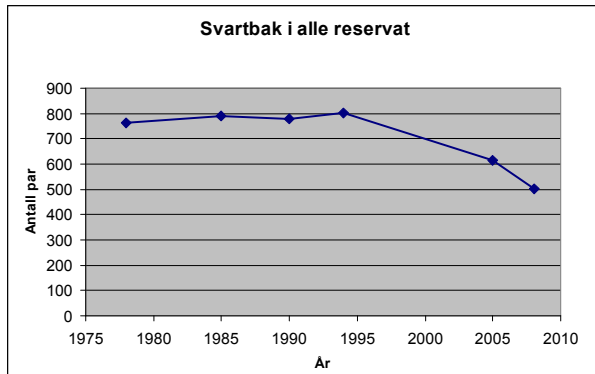
Figur 3.6: Figuren viser samlet bestandsutvikling for hhv svartbak og sildemåke i hele fylket.

Gråmåke:

I motsetning til de andre måkeartene har gråmåken en økt hekkebestand i forhold til 2005 (figur 3.6). Det kan hende at bestandsutviklingen for arten har stabilisert seg, men det er foreløpig litt tidlig å trekke noen konklusjon.

Sildemåke:

Hekkebestanden av sildemåke har hatt en negativ utvikling etter 1995 (figur 3.6), og er nå halvert i forhold til 1990. Hekkebestanden i reservatene er på størrelse med 1978-nivået.

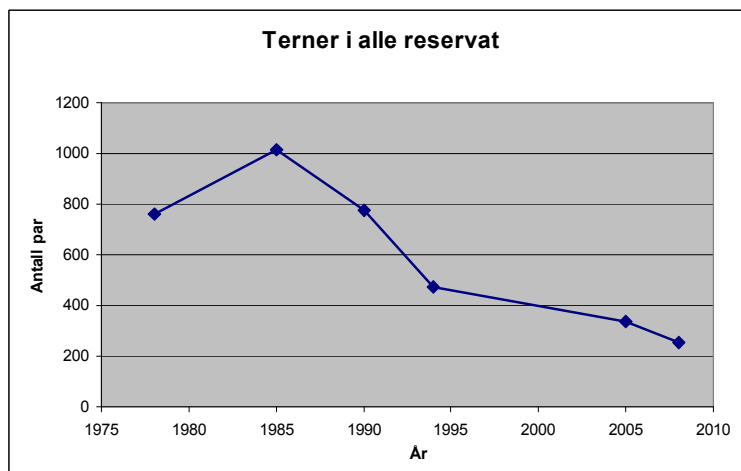
Figur 3.7: Figuren viser samlet hekkebestand av svartbak i sjøfuglreservat i Rogaland.

Svartbak:

Arten har vist en negativ bestandsutvikling etter 1995 (figur 3.7), og dagens hekkebestand er redusert med 36 % i forhold til 1995. Arten finnes fortsatt over store deler av fylket, men i de tidligere store koloniene ser man i dag kun et mindre antall fugler.

Terner

Det er registrert en jevn bestandsnedgang av artene makrell og rødnebbterne etter 1985 (figur 3.8). Hekkebestand i 2008 er redusert med 67% i forhold til bestanden i 1978, og med 93% fra artenes maksimale nivå i 1985. Artene rødnebbterne og makrellterne er slått sammen på grunn av at flere av registreringene kun baserer seg på artsgruppen terner.

Figur 3.8: Figuren viser utviklingen av hekkebestanden av terner i alle reservat i fylket.

Tyvjo

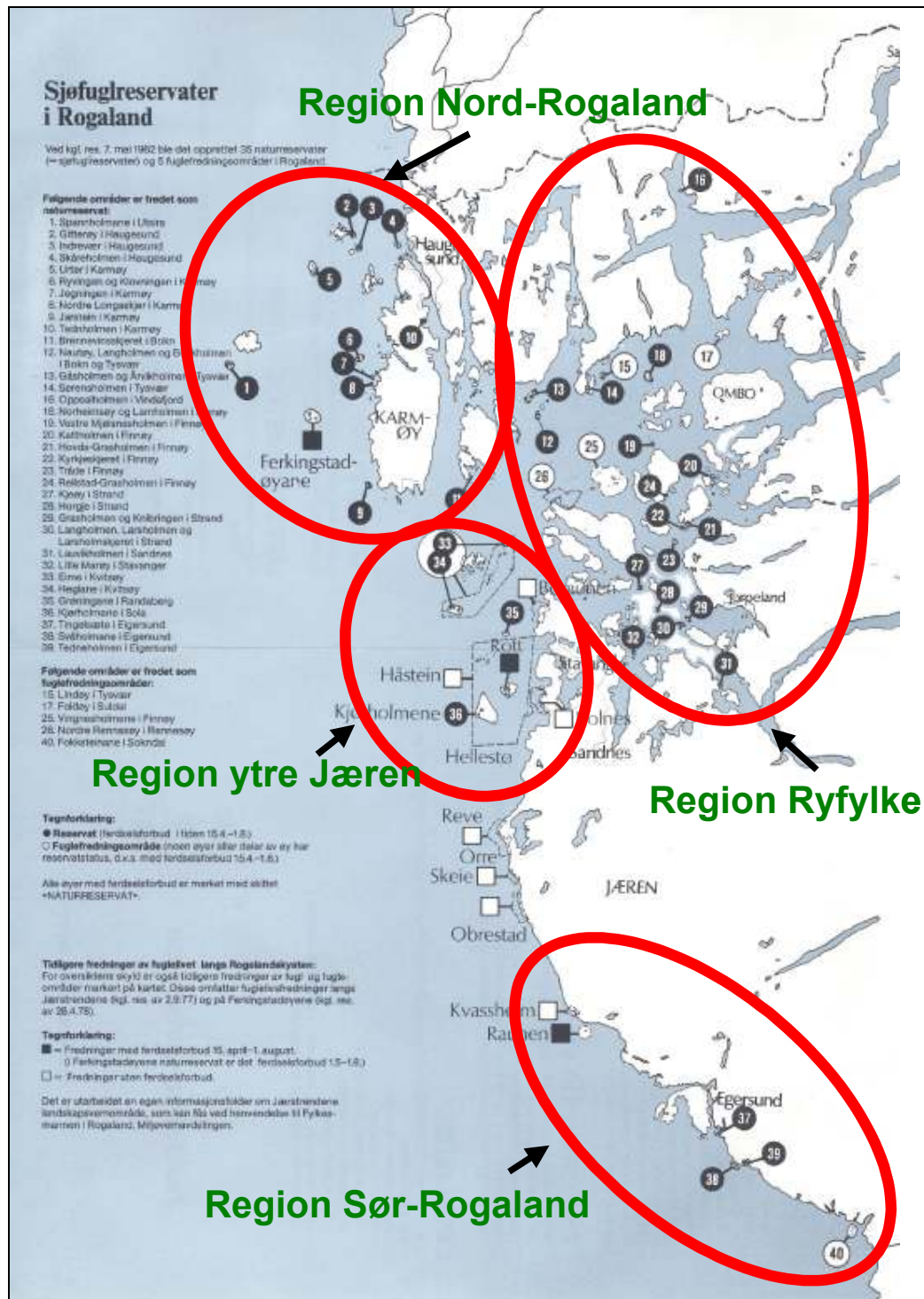
Arten var tidligere (inntil 1980-årene) hyppig forekommende over hele fylket, men i dag finnes kun 1-2 par hekkende. Dette er hhv i Stavanger kommune og omkring Boknafjorden.

Ærfugl

Arten er kun delvis fanget opp av registreringene da de fleste reir er klekket når registreringene blir gjennomført. Inntrykket er likevel at hekkebestanden er stor, men ungeproduksjonen de seinere årene har vært lav.

Regional utvikling

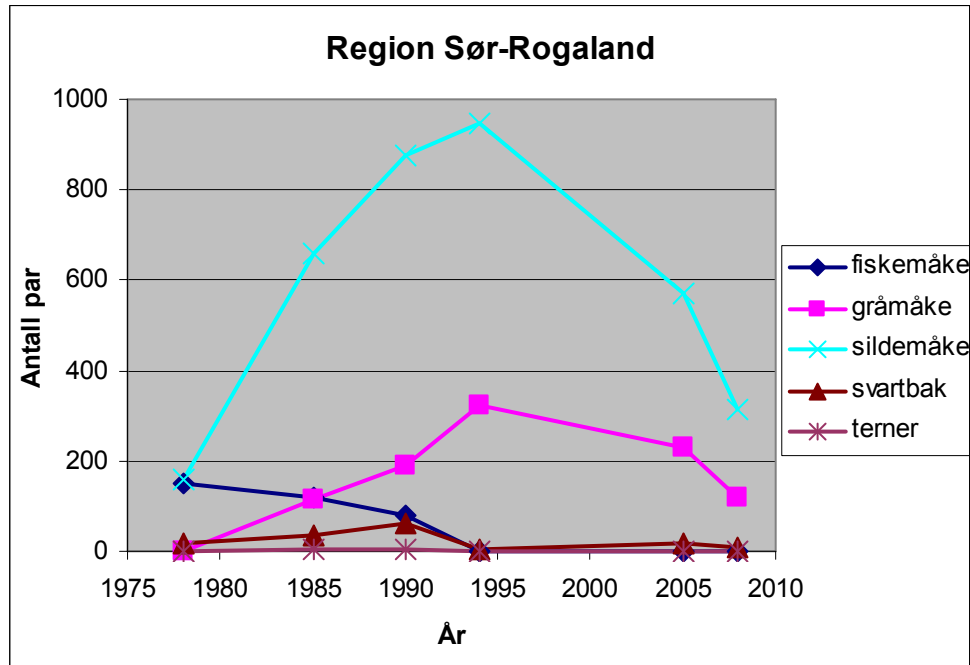
Nedenfor presenteres først en regionvis bestandsutvikling for de vanligste måkene samt begge terneartene (samlet). Det er her valgt å dele fylket inn i fire regioner kalt Sør-Rogaland, ytre Jæren, Ryfylke og Nord-Rogaland (figur 3.9). Denne inndelingen er valgt for vurdere områder med samme økologiske faktorer samlet samtidig som man vurderer hekkebestandene en nord-sør og indre/ytre gradient.

Figur 3.9: Kart over sjøfuglreservat i Rogaland med regionvis inndeling.

Region Sør-Rogaland

Regionen omfatter i alt 4 verneområder i sjø, og samtlige reservat ligger i ytre kyststrøk med direkte eksponering mot havet: Fokksteinane naturreservat (Sokndal kommune), Tedneholmen og Svåholmen naturreservat (Eigersund kommune) og Raunen naturreservat (Hå kommune). Samtlige reservat er inkludert i regionsoversikten (figur 3.10).

Figur 3.10: Figuren viser den regionvise inndelingen som er valgt.

Regionale utviklingstrekk:

Den negative utviklingstrenden for samtlige arter innen området fortsetter. Også i år er det observert en del ikkehekkende fugl i koloniene.

Region ytre Jæren

Region ytre Jæren omfatter øygruppene vest for Jæren, fra Kvitsøy i nord til Kjør i sør (figur 3.9). I dette området inngår to store verneområder med fuglelivsfredning sammen med flere reservater (se nedenfor). Samtlige områder ligger i åpne kystområder med direkte eksponering mot havet. Til grunn for den regionale bestandsutviklingen totaltellingene i samtlige naturreservater og fuglefredningsområder innen regionen (figur 3.11).

Regionen omfatter

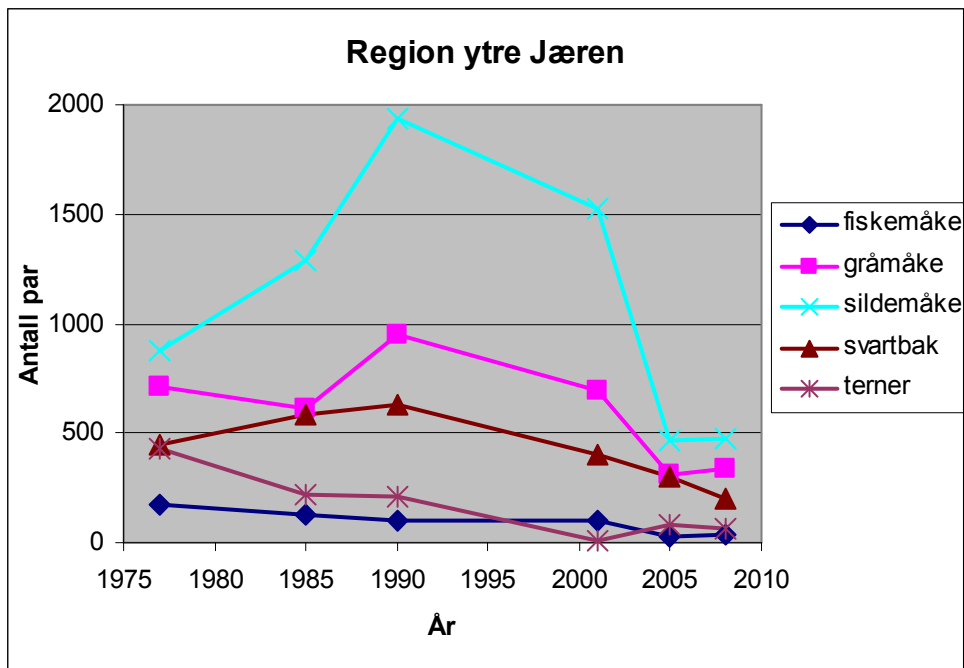
Kvitsøy fuglelivsfredningsområde:

Eime naturreservat (Kvitsøy kommune), Higglane og Imsen naturreservat (Kvitsøy kommune)

Solaskjærgården fuglelivsfredningsområde:

Kjør naturreservat (Sola kommune), Vestre Rott biotopfredning (Sola kommune), Håstein biotopfredningsområder (8 områder i alt, Sola kommune)

Grøningane naturreservat

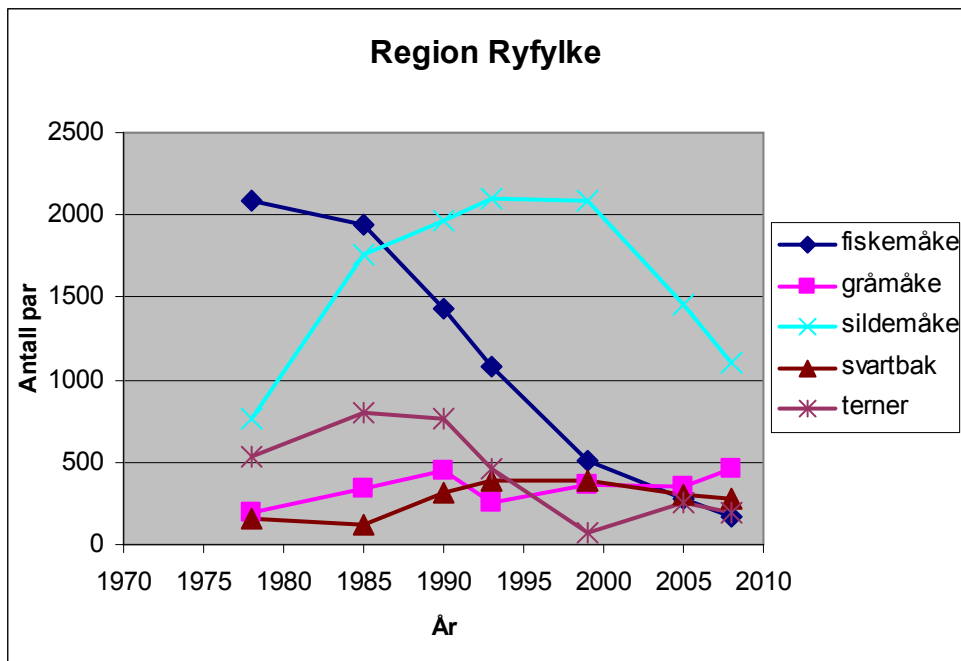
Figur 3.11: Figuren viser bestandsutviklingen av måker og terner på ytre Jæren.

Regionale utviklingstrekk:

Hekkebestanden virker til å ha stabilisert seg for de fleste arter unntatt svartbak som fortsatt har en negativ bestandsutvikling.

Region Ryfylke

Regionen omfatter alle reservat i Ryfylkebassenget. Området omfatter flere sjøfuglreservater og et større område med fuglelivsfredning. De fleste områdene ligger i beskyttede fjordavsnitt unntatt Vignesholmane og Vestre Mjølsholmane som ligger eksponert ut mot Boknafjordbassenget med delvis eksponering mot havet.

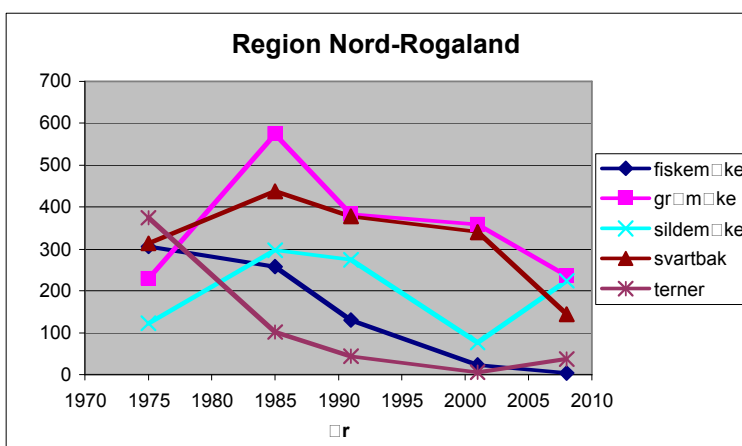
Figur 3.12: Figuren viser bestandsutviklingen av måker og terner Ryfylke.

Regionale utviklingstrekk

Hekkebestanden av sildemåke og fiskemåke er fortsatt minkende, mens de andre artene tilsynelatende har stabilisert seg på et lavt nivå. Gråmåke viser en svak økning.

Region Nord-Rogaland

Regionen omfatter reservatene i de vestre og ytre delene av Nord-Rogaland vest for Austre Bokn og nord for Boknafjorden (figur 3.13). Dette er overveiende områder som har direkte eksponering mot havet.

Figur 3.13: Figuren viser bestandsutviklingen av måker og terner i Nord-Rogaland.

Regionale utviklingstrekk:

Hekkebestanden av terner og sildemåke har økt siden 2001, mens de resterende artene har blitt redusert i antall. Fiskemåke er så godt som borte fra sjøfuglreservatene, kun 3 hekkende par er registrert i hele regionen i 2008.

4 Konklusjon

Årets registrering viser de samme trendene som man har sett siden slutten på 1990-tallet og som har klare fellestrekk til andre deler av Vestlandet og til de britiske øyer. Årsakssammenhengene er komplekse, med grunnlag i dramatiske endringer i de marine økosystemer rundt Nordsjøen, med følger også for våre kyster. Endringene skyldes etter alt å dømme i stor grad en kombinasjon av klimaendringer og menneskelig påvirkninger, herunder overfiske av tobis som viktigste føde for mange sjøfugl. Når fuglene har dårlig mattilgang er de enda mer sårbare overfor forstyrrelse fra mennesker og rovdyr som mink. Det er akutt behov for ytterligere kunnskap om årsaksforholdene.

Det er nå grunn til å frykte at artene fiskemåke, lunde og tyvjo kan forsvinne som hekkefugl i skjærgården i Rogaland. Bestanden av gråmåke virker imidlertid til å ha stabilisert seg. For artene toppskarv og storskarv fortsetter bestandsveksten, og bestanden av toppskarv er rekordstor. Ærfuglbestanden i fylket er stor, men virker til å ha en lav ungeproduksjon de seinere år. Teistbestanden er stabil, mens alke, lomvi og lunde har svært lave tall. Tyvjo er ikke registrert som hekkefugl i reservatene i 2008, og det finnes nå kun ett eller to hekkende par igjen i fylket.

Ternekolonier viser begynnende etablering, men denne avbrytes mange steder før egglegging. Lokalt gir intensiv minkejakt tilsynelatende positiv effekt for terner spesielt, men generelt er terneartene på et minimumsnivå i fylket.

Det er ikke gjennomført systematisk registrering av ungeproduksjon, og her har man kun skjønnsmessige inntrykk. Imidlertid er det indikasjoner på at det har vært noe mer mat tilgjengelig i 2008 enn de fem forutgående årene for hekkende terner i enkelte områder, men tobisen er fraværende som byttedyr. Man bør vurdere å gjennomføre en enkel overvåking av ungeproduksjonen til en del sjøfuglarter.

Bestanden av hekkende sjøfugl på Kjørholmene i Sola kommune er nå etter hvert en av de viktigste hekkeplassene for sjøfugl på Vestlandet.

Fylkesmannen, i etablert samarbeid med SNO/Kystvakten/organsiasjoner, vil gjennomføre regionale forvaltningstiltak i form av fortsatt bestandsovervåking, oppsyn rettet mot ulovlig jakt og forstyrrelse, skjøtsel i enkelte reservat, og bekjempelse av mink.